

דברים שנשאתי בכנס ה-18 ל'תורה ומדע' ב'מכון לב'¹

יום חמישי, ג' בניסן התשע"א

כב' נשיא מכון לב פרופ' נ. דנה-פיקאר, כב' ד"ר אריה הכט
 י"ר חבר הנאמנים, כב' חברי ועדת פרס ע"ש פרופ' לב
 ז"ל, מר מנחם הוניג נציג המשפחה, כב' חברי הנהלת מכון
 לב, וכב' ידיד היקר פרופ' עלי מרצבך, קהל נכבד הי"ו,
 ברצוני קודם כל להודות לנשיא מכון לב פרופ' דנה-
 פיקארד ולכל חברי הוועדה מקרב לב על שהואילו להעניק
 לי פרס זה ע"ש פרופ' לב. הייתי רוצה ברשותכם לראות
 בכך פרס המוענק לא לי אישית כמו שהוא מוענק לכיוון
 חשיבה ולדרך פעולה בחברה הישראלית במדינת ישראל
 המחודשת בחסדי שמיים, לכיוון ולדרך, שמבחינתי יונקים
 מהחינוך התורני עליו גודלתי, לא שילוב, לא דרך ממוצעת
 המהווה פשרה בין עולמות, אלא סימביוזה וקו מנחה
 יסודי ושורשי מתוך תורת ה' בא"י. נדמה לי שכל חייו של
 פרופ' לב ז"ל היו קודש לרעיון זה, והוא סלל דרך מיוחדת
 לקו פעולה זה ההולך ומתעצם בארצנו, דרך שהיא באה
 לידי ביטוי מיוחד במוסד זה הנושא את שמו בכבוד רב,
 ואנו רוצים לאחל לו להמשיך לשאת בגאון את דגל
 השאיפה הנשגבה הזו, לבנות ולהיבנות בקודש עליון
 שהיא תורת ה', ובמדע, שאם במהלך גלותנו הארוכה
 והמרה החשיך לא מעט את אורה של כנסת ישראל, כאן,
 בארץ הקודש הוא מתרומם למדרגה של קודש אף הוא,
 ונעשה שותף חיוני ומרכזי בבניין האומה, וכדברי הגר"א
 ב'קול התור' בכוחו לשמש אף 'להשכלת רזי התורה'. הזרם
 האדיר השוטף את הצבור הדתי הציוני, והמוליך כל שנה
 אלפי צעירים האוחזים בכל כלי המעשה והחשיבה של
 העולם האקדמי, וחודרים באמצעותם עד לב לבם של כל
 נבכי מעשי בראשית, המציאות המטריאלית הטכנולוגית
 והמדעית, כאשר יחד עם זה על לוח לבם חרותים דבר ה'
 והאמונה הצרופה המחברים שמיים וארץ בתכיפה אחת,
 הינו קידוש ה' בעולמו במלא המובן, שעליו אפשר לומר
 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'.
 נאחל למכון לב ולעומדים בראשו, ליטול תמיד חלק
 בראש כל חוצות אלה.
 כבר קבע הרא"ה קוק זצ"ל בספרו אורות דרך אמת
 ואמונה נולדנו ובה אנחנו מתגדלים. אין בנו ערכים
 פרודים, האחדות שוכנת בנו ואור ד' אחד חי בקרבנו'.
 לכשאנו באים לבחון את מערכת היחסים בין תורה ומדע,
 ראוי בראש ובראשונה להבהיר תורה מהי ומדע מהו. לגבי
 מהות המדע כבר העיר בצדק איינשטיין 'אל נקנא במי
 שמתמסר לתאוריה המדעית. כי הטבע, או ליתר דיוק
 הנסיון, שופט בקשיחות את עבודתו, ומפקח עליו ללא
 רחם. מעולם אינו אומר כן לתאוריה כלשהי. במקרים
 הטובים ביותר הוא אומר 'אולי' וברוב המקרים, פשוט
 'לא'. אם נסיון מתאים לתאוריה, פרושו של דבר 'אולי',
 ואם הוא אינו מסכים, פרושו 'לא'. ללא כל ספק, כל
 תאוריה תתנסה בלא זה – וברוב המקרים זמן קצר מאד

לאחר הגייתך. לא כן תורת אמת שניתנה לנו. איננה פרי
 נסיון מתוך ובתוך עולם הטבע, אלא פרי התגלות ההולכת
 ומתאששת ככל שההיסטוריה מתגלגלת.
 לכשאנו מתאמצים לחבר תורה עם כל עולם רעיוני אחר,
 ובין היתר עם המדע, אין אנו מחשפים פתרון סביר
 לשאלות שהזמן מעורר, סוג של אפולוגטיקה לצורכי
 התגוננות, אלא בביטחון מלא אנו מיד נותנים תשובה
 העוקרת את השאלה משורשה כבר, ותשובה זו מצויה
 תמיד באמתחתנו. יתכן שללא השאלות הפרובוקטיביות
 של עולם החשיבה האנושית (מדע או פילוסופיה ועוד) לא
 היינו מבינים את הטמון שנשמטנו, נשמת האומה כולה,
 והרעיון הטמון בתשובה זו לא היה עולה בדעתנו, אבל
 מ"מ אין תוכן תשובה זו אלא גילוי של אמת המבצבצת
 בכל רגע על פני השטח, ומצפה לצאת לאור עולם ולגאול
 אותו מחשכתו. ואכן, חלשים אנחנו בשאלות, כי
 כמאמינים בני מאמינים יש לנו תשובה לכל, ושערי
 תשובה לא ננעלים אף פעם בפנינו. ויפה חילק הקב"ה את
 עולמו שווה בשווה בין ישראל לעמים. העמים מעוררים
 שאלות, קשיים, מציבים מחסומים ואנו משיבים,
 מיישבים ומסלקים מחסומים. בבחינת פרשת השבוע,
 כממלכת כהנים וגוי קדוש אנו קובעים מתי יש לגזור
 טומאה, ואיך לטהר את העולם והעמים שכל הזמן
 מוציאים רע עלינו ועל המציאות כולה מתוך היאוש
 שבעיות מצליחות לעורר למול הצער העולמי. בבחינת
 בהרת לבנה בעור הבשר, שהיא נגע, הבינו, שאם
 המציאות כה בהירה, הוי אומר שאין אנו מודעים לאמת
 המורכבת יותר, ורק כשיכהה הנגע, קרי כשיהיה ברור
 שאין בהירות טבעית בעולמנו, יוכל הכהן לומר למנוגע
 טהור הוא, כי מרגע זה ידע שחושך ואור משמשים
 בערבוביא. ואם תרשו לי בדיחה במעמד כה מכובד, אבל
 כבר בגרסון טען שהצחוק הוא קו אופייני לאדם – יכול
 להיות שכמשומד השקיע ברגסון יותר בלימוד תורה
 שבכתב מיהודי יותר נאמן המשקיע יותר בתושבע"פ,
 וראה לנגד עיניו יצחק אבינו שהוא כולו צחוק שעשה
 אלוקים לשרה ולכל המציאות – ותראו אפילו שר הבטחון
 שלנו, המסלק בכל מקום מחסומים! היש הוכחה גדולה
 יותר מהלעג שלנו כלפי מחסומים?
 בני אברהם יצחק ויעקב אנחנו, ואל אבותינו הקדושים
 אלה נראה הקב"ה בא-ל שדי, ובשמו ה' המחולל כל לא
 היה צורך להיוודע להם, כי לא היו זקוקים לכך. הם ידעו
 שמאחורי מי שאמר לעולמו די מסתתר בסתר המדרגה
 את השם שיש 'לעלם', 'א-היה אשר א-היה', קרי, מי
 שהולך ומתגלה כל העת במהלך ההיסטוריה. העולם איננו
 עברונו ה'אין' הבודיסטי, אותה אשליה חסרת כל ערך,
 ואיננה גם בת דודתה הנוצרית, קרי, החושך שלא ניתן
 לתיקון רק בהעלמתו, אלא הוא כר נרחב לגילוי העולם,
 לגילוי האני האמיתי והמוחלט². אברהם אבינו ע"ה מוצא
 את עצמו מתמודד עם כל קשיי החיים, מסובך בכל

² . הנופל (אות י') מתכופפת לפני הקדושה (אות י') (אני), ולא
 הקדושה מתכופפת לפני הנופל ומשרתת אותו (אין)!

¹ . לרגל הפרס שהואילו חהעניק לי במעמד זה.

את צילה עליו³. א"כ, הסופי אינו אלא בבואה וצל קלוש של האינסופיות המקורית. וכפי שכתב הרא"ה קוק זצ"ל באוה"ק (ח"א) 'הידיעה מן העולם והמציאות, שבאה מצד החול, אינה עולה אפילו לחלק אחד מני רבבה בערך האמת, לעומת הידיעה העמוקה של העולם והישות בכלל, שבאה מצד הקודש. כי אמתת המציאות והיש הגמור של הכל היא רק בהיות הכל בא מצד ההופעה האלהית, מצד הסתעפות חיים וישות ממקור החיים והיש. שכל מה שמתגלה בתור עולם והויה הוא רק כעין צל קלוש לגבי הישות הטהורה והאדירה שבמקור האלהי. ונמצא שכל ההון המדעי של האדם יעלה ברוממות פאר גדלו רק כשיאצר ויחסן במקור הויתו, שהיא דעת ד' ועזו, הכרת הכל מצד מקור הכל'.

אם ישראל שומר לנגד עיניו תודעה של אחדות מציאותית וקיומית זו, הוא נעשה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בכל רגע ובכל תחום, וכל מחקר מדעי כמו כל עיון הגותי תיאולוגי או פילוסופי נעשים למלאכים העולים ויורדים בסולם זה בכל עת. ואכן, גדול המקובלים בצפת לפני התגלות האריז"ל, הרמ"ק, בהציגו בחתימת ספרו 'שיעור קומה' (סי' צה) את דרך המלך בכל הנוגע להתבוננות במציאות על חלקיה השונים, כתב 'הנה אחר שחנני בוראי בכל מה שהקדמתי למעלה, ראיתי לכתוב דרך כוללת להמשיך הדברים הנמשלים בגשמיות, להעלותם ברוחניותם ולהמשיך הדברים מענין לענין, ולבא מתוך הגשמי אל הרוחני ומן הרוחני אל הגשמי, ויהיה שְׁכַל המעיין גר בשני עולמים כאחד'.

אבל אם הסופי כה מעורה באינסופי, מהיכן נובע הקרע והתהום הפעורה ביניהם לתוכו נפלה קרבן כל האנושות ההוגה והמבקרת? ובכן, קרע זה אינו שלנו. הוא עוצב במחשבת העמים, וחדר לישראל בגלל ארבעת הנסיונות בהם נתנסה עמנו במהלך תולדותיו, והכל עפ"י סדר חלומי של דניאל: בבל, מדי, יון ורומא. בשתי הגלויות הראשונות, נאבקנו נגד אליליות גסה, ובשתי האחרונות נגד עוצמות וכוחות חילוניים המחלנים. בבבל דרש נבוכדנצר השתחויה לפני הצלם, ז"א, כניעה בפני כל המקובע שבמציאות ובחיים. דניאל וחבריו הראו שאין עם ישראל נכנע בפני קביעותם של כוחות הטבע, ולכן לא השתחוו. במדי, השתתפנו בסעודתו של 'אותו רשע', והיה בכך משום כפירה בהשגחה האלהית, בגידה בנאמנות הלאומית והדתית. אבל כל ההתמודדויות האלה באו מצד המזרח ובמזרח, שם שוררת עדיין אמונה, אף אם היא עקומה ומעוותת. לא כן מרגע בו גלשה ה'חכמה' מהמזרח למערב, דרך יונייה (טורקיה המודרנית) ליוון הנוכחית. מרגע זה והלאה, אין האלים אלים מצד רוחניותם ואף מצד עליונותם, אלא אך ורק מצד כוחם, ושם ביוון צומחת גישה חדשה לגמרי בחשיבה האנושית והאמונית: בוחנים את העולם האלהי מתוך העולם החומרי. לכן אצל הירקליטס ה'לוגוס' מציין גם תפישתו וגם העקרון של כל

תסבוכות המציאות, אישיות כערכיות, פרטיות ככלליות, ובכל זאת אינו רואה בעצם העולם 'שאלה', אלא 'הזמנה'. את דברי רבי יצחק שבב"ר (לך לך פר' טל) 'שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך אמר ר' יצחק לאחר שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שבירה היתה בלא מנהיג, הציץ בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אברהם אבינו אמר תאמר שהעולם בלי מנהיג, הציץ הקדוש ברוך הוא אמר לו אני הוא המנהיג אדון כל העולם' אינם באים להציג 10
א"א ע"ה כאגנוסטי בחיפוש לאחר משמעות (נוסל ויקטור פרנקל ועוד), אלא דוקא כמאמין התמה למול ההעלם בשעה שהעולם בוער (אולי יש במדרש זה איזו שהיא נבואה קטנה הנוגעת למה שעבר על מנו במלחמת העולם השנייה לתפ"צ). ועל הבנה זו מעיד ר"א בר רבי יוסי במדרשו 'משנת רבי אליעזר' (פר' טו עמ' 279) 'השמים נקראו קדשים, שנ' השקיפה ממעון קדשך מן השמים. ולמה נקראו קדושים. ששמו שלהקב"ה מתקדש ביניהן. כשהבריות רואין אותן, חייבין להכיר ולידע שיש להן יוצר. וכן דוד אומ', כי אראה שמך מעשה אצבעותיך. כך היה אברהם אבינו מקיש בדעתו ואומ', אלו אדם היה מהלך במדבר ומצא בירה דולקת, שמא יכול לומר שהבירה הזאת בלא בעלים, כך אי אפשר לעולם הזה ולשמים בלא מנהיג ובלא יוצר'. ובכל זאת לא הייתה בפי א"א ע"ה שאלה, אלא כיסופין לפתרון. ובנו, יצחק אבינו ע"ה, איש מסירות הנפש לאידיאלים נשגבים, לא שאל שאלה אפילו על עתידו המייד, אף ברגע שעלה על גבי המזבח. ויעקב אע"ה, המלומד בייסורים, המתנהל לאיטו לרגל הנשים והילדים, קרי לרגל המציאות הכופה את עצמה עליו, אינו מתרעם לרגע, ואף אינו שואל שאלות קיומיות, כי יודע 30
הוא שיבא אל עשיו אחיו שעירה בסוף ההיסטוריה. וכל זה משום שהיה ברור להם לקראת מה הם וצאצאיהם צועדים, לקראת גילוי של ה' אחד ושמו אחד. ואם לומר זאת בסגנון פשוט יותר לבני דורנו, לקראת האיחוד בין נסתר ונגלה, לקראת סגירת הפער שבין הסופי לאינסופי. 35
וכשאני אומר סופי, לא לסופי המתמטי אני מכוון, אלא לסופי במובן היהודי של המלה, קרי, למה שיש בו מן הצמצום ומן המוגבל הגבלה כלשהי. וראוי לנצל הזדמנות זו כדי להשיב לדברי מי שטען שהוכחת קיום ה' שהרמב"ם תלה אותה בקיום של אינסופי אחד ויחיד אינה עומדת 40
במבחן הביקורת, כיון שיש במתמטיקה אינסוף סוגי מושגי אינסוף. והתשובה ברורה: כל אינסוף מתמטי יחשב תמיד כ'סופי' במונחים עבריים, בין אם מדובר באינסוף טבעי, רציונלי, ממשי או אף מרוכב ומורכב ככל שיהיה. בעיני עם ישראל ישנה ישות אחת ויחידה אינסופית 45
במובן של ישות נטולת כל מגבלה, והיא הישות האלהית, הקב"ה בכבודו ובעצמו. ויש אף יותר מזה. כל אינסוף מתמטי בנוי על בסיס הסופי, שהרי הוא תמיד אקסטרפולציה של הסופי, בבחינת מה שאנו רגילים לכנות דבר מה 'השואף לאינסוף', א"כ, אינו יכול להיחשב 50
אינסופי מוחלט, שהרי הסופיות עליה הוא בנוי מטילה

³ . על נקודה זו כבר התעכבתי בהרצאתי על הגיון עברי, והדברים פורסמו.

תלמידו של הגל, לשכתב 'לא, אין זאת אמת שביקורת התבונה, שביטלה את ההוכחות למציאות האלוקים, כפי שאנו מכירים אותן מאז אנסלם מקאנטרבורי, שמה קץ גם למציאות האלוקים עצמה. הדיאיזם חי, חי את חייו הממשיים ביותר, אין הוא מת, והכי פחות המיתה אותו הפילוסופיה הגרמנית החדשה. אותה דיאלקטיקה ברלינאית טויית-קורי-עכביש, אין בכוחה לפתות כלב לצאת מאחורי התנור. אין בכוחה להמית חתול, לא כל שכן אלוקים... נזכר אני פעמים רבות בסיפורו של אותו מלך, שחשב עצמו לאל, אך נפל עלוב ממרום גאוותנותו, שזחל כחיה על האדמה ולחך עשב. אגדה זו כתובה בספר דניאל הנהדר והנפלא, שעל קריאתו אני ממליץ למען השבת נפשם, לא רק לרוג'ה הטוב, אלא גם לידידי מרכס העיקש עוד יותר ואף לאדונים פויארבך דאומר, ברונו באואר, הנגסטנברג ומי שלא יהיו, **אותם אלים-בעיני-עצמם, חסרי אלוקים**. בכלל, יש בתנ"ך עוד הרבה סיפורים יפים ראויים לתשומת-לב, למשל בבראשית אותו סיפור על עץ הדעת בגן-העדן שפירותיו אסורים באכילה ועל הנחש, הדוצנט הקטן, **שהרצה כבר ששת אלפים שנה לפני הגל את כל הפילוסופיה ההגליינית**. למדן זה חסר-הרגליים מראה בחריפות שכלו, שהמוחלט קיים בזהות בין הוויה ודעת, איך האדם נעשה לאלוקים על-ידי המודעות, או, אותו דבר בניסוח אחר, איך אלוקים מגיע בתוך האדם למודעות עצמו - נוסחה שאינה כה ברורה כדברי המקור: 'כי ביום אכלכם ממנו [מעץ הדעת] ונפקחו עיניכם והייתם כאלוקים!'

ואם אצל קאנט יש עדיין הודאה (לפחות רשמית) בקיום ה', לצד שלילת ההכרה המוחלטת בו וחוסר היכולת להוכיח זאת, אצל ממשיך דרכו במובן מסויים, ואני מתכוון לפנומנולוגיה של היידגר ההופכת כל הכרה ליצירה אנושית יש מאין, אין רק הרחקת האלהי מן האדם כאצל קאנט, אלא אף העלמתו המוחלטת, בבחינת 'ויאמרו לאל סור ממנו ולדעת דרכיך לא חפצנו' (איוב כא). היש לתמוה מדוע הוא תמך בשלטון ההיטלריאני?! ואנו חשים מדוע אכן דוקא בגרמניה החל תהליך חיסול של האלהות, תהליך שבעקבותיו יחל תהליך חיסול עמנו. ובדיוק כדברי רבי יהודה בספרי (בהעלותך פי' פד) 'כל הנוגע בכם כנוגע בבבת עינו ... בבת עין לא נאמר, אלא בבת עינו, כביכול כלפי מעלה כתוב מדבר אלא שכינה הכתוב.'

למען האמת, אין אנו זקוקים לכל זה, משום שלא הייתה ולא תוכל להיות תאוריה של בריאת העולם שתוכל אי פעם להיחשב מדעית, ולא מצד מיליארדי השנים שתיאוריות מסוג זה מזכירות, שכן מספרים כאלו הוזכרו כבר ע"י הראב"ע, וגם אין בהם כדי לזעזע רב שאינו מתרגש מאפסים כמה שמשמרובים יהיו, ובפרט כשהוא גם מתמטיקאי, אלא מסיבה לוגית פשוטה: אין תיאוריה יכולה להיחשב כמדעית ללא ניסוי פעמיים שלוש, לכן מן הראוי שנקבע פגישה בעוד כ-48 מיליארד שנה לבחון את התוצאות ניסויים אלה כדי לדון בתוצאותיהם. ואל תסיקו שיש לי בעייה כשלהי עם תורת ה'ביג-בנג', היא

דבר. וביחד עם קסנופנס, שני תושבי מילת אלה באסיא הקטנה, שמשום מה חיים בדיוק בתקופת סיום הנבואה העברית, כפי שהעיר כבר הרב פרופ' יהודה אשכנזי ז"ל (מניטו), הם אחרוני הפילוסופים הקדמונים שאצלם רוח וחומר עדיין זוכים לאיזה שהוא חיבור ביניהם.

הקרע בין רוח לחומר יעמיק ויהפך לבלתי ניתן לגישור מאז פרמנידס ובני דורו, כשהפילוסופיה עוזבת את מזרח התיכון לטובת יוון, ומאוחר יותר לטובת 'התיכון'. קרע זה הוא כולו פרי עיוותה של יוון הקורעת בפעם הראשונה בתולדות ההגות האנושית בין רוח לחומר, ואף מעיזה לכפות על המחשבה האנושית את תבניות עולם החומר כבסיס בלעדי להכרת המציאות ואף לכללי ההגיון בניתוח מציאות זו. לא נשאר מאז למטאפיזיקה אלא לפנות את מקומה לפילוסופיה, וזו בתורה למדע, המנסה מאז לשבת על כסא השליט והשופט הבלעדי על מחשבות דעות ואמונות. ואם בתקופת הרנסנס התעמת המדע עם העיוורון הנוצרי בלבד, החל מן המאה ה-19 הוא כבר העז לצאת בהתקפה נגד אמונות צרופות יותר, כהמשך למאבקי המהפכה הצרפתית נגד הכמורה והאצילות העריצותיות.

לא כך חלק בישראל. כל הקרעים זרים לגמרי לרוחנו, משום שברור לנו שהאינסופיות האלהית לא תתנגש עם הסופיות האנושית, כי זו האחרונה אינה אלא בבואה של הראשונה וענף ממנה, ניצוץ קטן, שאין לו כל יומרה להאפיל על האבוקה הגדולה ממנה הוא הבריק והבהיק, וממנה ממשיך לשאוב את קיומו. לאור ההכרה הברורה של דואליות זו בתודעה האנושית, כל הקרעים והמתחים נהפכים לחסרי בסיס. ראשון המתחים שהקרע נשמט מתחת לרגליו, הוא המתח בין תורה למדע, ובמיוחד המגווח שבדיונים על בריאת העולם לכל צורותיהם, שהרי זמן ומקום המשמשים עילה ובסיס לאותם דיונים, והינם קטגוריות שגם בתפישה המדעית נגזרים מנתונים לא מפורשים, מה שאנו המתמטיקאים קוראים 'משתנים סתומים' (אין כל הגדרה של זמן מחוץ למשוואה סתומה!!). כל סטודנט מתחיל הספיק להתחכך כבר עם העובדה שאין למושגי יסוד אלה כל הגדרה מדעית, וזה בנוסף לקושי הפילוסופי הכרוך בהבנתם. כל הגדרה פיזיקאלית של הזמן גזורה ממדידות של המציאות הפיזיקאלית עצמה, ולכן אין הזמן יכול להיות משתנה חופשי. מכך יוצא, שהתיאור המתמטי היחיד של כל תנועה, ואף של כל תופעה, יכול לבא לידי ביטוי אך ורק במשוואה סתומה, וכידוע, למשוואה סתומה יש בד"כ אינסוף פתרונים, ולעיתים אף לא פתרון אחד!

וכמה חיוך מעלה קאנט על דל שפתותינו לכשאנו רואים שברצותו להשקיט את הוויכוחים האלה מחליט לוותר על מטאפיזיקה עתיקה לטובת מטאפיזיקה טרנסנדנטלית רק משום שאין בנו יכולת לדון באלהות, ובמקום זה מניח שני אפריוריים - זמן ומקום - במקום העולם האלהי. עזיבת האפריורי האלהי לטובת אפריורי אנושי, היא תמצית העבודה זרה, אם כי בצורה מעודנת יותר, מודרנית יותר. וכמה לעג לגישתו זו היינריך היינה,

תיאוריה מאד נחמדה ואני אוהב אותה, ולה הקדיש אחד מחברי הוועדה לא מעט זמן, ויהיה זה כפיות טובה לפגום את זוהרה.

5 ולמרות כל מה שאמרנו, גם המתח תורה-פילוסופיה שכה מירר חיי אבותינו מהעת הקדומה ועד העת החדשה, מגוחך, שהרי כל פילוסופיה אינה אלא צורת התבוננות היונקת מהגיון, שהוא עצמו רק פרי הסתכלות על מציאות שמנסים לחבוק לשוא את מהותה בשלמות, וכספירלה המנסה לשאול להקיף את עצמה, מנסה ההגיון להביט על עצמו, אם להשתמש בפרפרזה של לוינס – ועם כל תעוזתו, הגיון זה לא יוכל לפרוץ את חומת ההתגלות האלהית והחוויות הנשמטיות שהיא מחוללת בנשמת האדם.

15 נשמה זו כה טהורה וכה רחבה, שבאמונתה היא לועגת לכל טיעון לוגי, לא מתוך רצון לזלזל בשכל ובמעלותיו ח"ו, אלא משום שהזיק האלהי העומד בשורשה והמסוגל לחבוק כל ההפכים, יודע שאין טיעון לוגי שאי אפשר להפריכו, ויחד עם זה היא שומרת לעצמה את הזכות להכריע בעד האמת. זה מה שאמרו רבותינו בסנהדרין (ז.ז). 20 'אמר רב יהודה אמר רב: אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה', ו'תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים' כדבריהם בעירובין (יג:).

25 לכן ברכה מיוחדת מגיעה למכון לב על העוז והגבורה שהוא הפגין בבחירת נושא הסימפוזיון שיתקיים בע"ה אח"צ. Wissenschaft Des Judentums המשמשים בסיס למדעי היהדות עדיין בדורנו, אוחזים עדיים בשיפולי גלימה של גרמניה מ'תקופת האורות'. כמי שעוסק בעצמו בחקר התלמוד, הנני מצהיר שאין טיעון בניתוח התלמוד שלא ניתן להופכו על פניו, ואין פילוסופיה או הגות יהודית שלא ניתן לתלות שורשה בבורות נשברים אשר לא יכילו המים. ובכל זאת, אין רס"ג מותכאלם, ואין הרמב"ם פילוסוף אריסטוטלי, ואין הרב קוק ברגסוניסט. להעזי לזון בכך כשהגישה המדעית השולטת עדיין היא הפוכה, היא תעוזה ראויה לכבוד, ועדות היא לחיפוש אמיתי אחרי האמת הצרופה, בין אם היא נעימה לאוזן ובין אם לאו, כי זהו כל המדע האמיתי: לא לפחד ממסקנות. לבחון אותן כל עת וכל שעה, אבל לבחון אותן נכונה ועל ידי הכלים המתאימים.

40 וכמו שאין אמת ללא אמונה (כי צריך כבר להאמין ביכולתנו להשיג את האמת) ושאין אמונה ללא אמת (שהרי אמונה משתיתה את עצמה על אמת המתגלה והתורה עצמה קרויה 'אמת'), כך הוא לגבי כל קרע אפשרי, ולכן גם לגבי הקרע בין חלקי עמנו. 'דתיים' 45 ו'חילוניים' אינם אלא תהפוכות זמניות של ההשגחה האלהית בתהליך בניית העם מחדש על ארצו, וזקוקים הם זה לזה בינתיים.

קול צעקת ההרמוניה האלהית במלא עולמנו הושמע כבר על הכרמל הודות למבשר הישועה, אליה הנביא. במקהלה אחת הצהיר אז עם ה' על האחדות בניגוד לכל הקרעים 50 המדומים כאשר הרים את קולו: 'ה' הוא האלוקים', קרי,

55 ההוויה האינסופית האלהית המתנשאת מעל כל דעה והשכל, מתגלה במלא עוצמתה דרך כל המתגלה בעולם ובטבע, ורוח וחומר, אמונה ודעת, נסתר ונגלה, שבים להיות שתי פנים של מציאות אחת, שבתהליך אסימפטוטי הולכות ומתקרבות זו לזו ככל שישראל מלבן את זהותו העצמית על ארץ קודשו. וברכת 'ברוך אשר נתן מחכמתו לבשר ודם' הולכת ומתקרבת לברכה הנשגבה יותר 'ברוך שחלק מחכמתו ליראיו'.

60 הרב ד"ר אליהו רחמים זייני